

Адам хукукларының эхлиумумы Декларациясы

Гириш

Баш ассемблея эхлиумумы паракатчылыгың,
адалатлылыгың ве азатлыгың эсасы болуп дурян
адамзат машгаласының агзаларының хеммесине
махсус болан мертебесини, дең дережели ве
айрылмаан хукукларыны гөз өңүнде тутуп,

адам хукукларына болан эсгермезлик этмегиң ве
йигренжиң адамзадың выжданыны гахар-газаба
мүндүрйән вагшычылыклы херекете гетирмеклигини
ве адамларың бейик ниетиниң ыглан эдиши ялы
адамлар сөз ве пикир азатлыгына эе болуп,
горкудан ве мэтэчликден азат болуп яшар ялы
дүйәни гурмаклыгы гөз өңүнде тутуп,

адам өзүниң иң соңкы серишдеси хөкмүнде залымлыга
ве эзъет бермә гаршы сөвеше галмага межбур
болмазлыгыны үпжүн эдер ялы адам хукукларыны
кануның гүйжүниң горамалыдыгыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасы өз Уставында адамың
эсасы хукукларына, адамзат шахсыетиниң
гымматына ве мертебесине, ве эркеклер билен
аялларың дең хукугына болан ынамыны ыкраар
этмегини ве гиңишлейин азатлыкда дурмуш
шертлериниң говуланмагына ве социал өсүше ярдам
этмек барадакы карарыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасының агзалары -
дөвлетлериң адам хукукларыны ве эсасы
азатлыклары бержай этмәге ве эхлиумумы хормат
этмәге өз үстлерине алан борчларыны гөз өңүнде
тутуп,

шол өзлерине алан борчлары долы ерине етирмекде
шу хукукларың ве азатлыкларың хәсиетини
эхлиумумы дүшүнмеклигиң улы эхмиетиниң бардыгыны
гөз өңүнде тутуп,

хер бир адам жемгыетиң хер бир гурамасы хемише
шу Декларация эсаслаңып, билим хем-де ылым үсти
билен шу хукуклар ве азатлыклар хормат
гоймаклыга ярдам этмәге чалышмаклары үчин, ве
милли хем-де халкара прогрессив чәрелериң үсти
билен, ве олары дөвлетлериң - Гураманың
агзаларының халкларың арасында - да, оларың
юрисдикциясының астындакы халкларың чәгинде - де
эхлиумумы ве нетижели ыкраар этмеклери ве амала
ашырмаклары үчин шу Адам хукукларының эхлиумумы
Декларациясыны хемме халкларың ве дөвлетлериң
ерине етирмәге чалышмалы везипеси хөкмүнде

ы г л а н э д й э р .

1 - н ж и М А Д Д А

Х е м м е а д а м л а р ө з м е р т е б е с и в е х у к у к л а р ы б о ю н ч а д е њ я г д а й д а д ү н й э и н й э р л е р . О л а р а а њ х е м в ы ж д а н б е р л е н д и р в е о л а р б и р - б и р л е р и б и л е н д о г а н л ы к р у х у н д а к ы г а р а й ы ш д а б о л м а л ы д ы р л а р .

2 - н ж и М А Д Д А

Х е р б и р а д а м ш у Д е к л а р а ц и я н ы њ ы г л а н э д й э н х е м м е х у к у к л а р ы н д а в е а з а т л ы к л а р ы н д а н ж ы н с ы н а , р е њ к и н е , а я л - э р к е к л и г и н е , д и л и н е , с ы я с ы я - д а б а ш г а г а р а й ы ш л а р ы н а , м и л л и я - д а с о ц и а л г е л и п ч ы к ы ш ы н а , б а й л ы г ы н а , г а т л а г ы н а я - д а б а ш г а я г д а й ы н а с е р е т м е з д е н д е њ д е р е ж е д е п е й д а л а н м а л ы .

О н д а н а м б а ш г а а д а м ы њ д е г и ш л и ю р д у н ы њ я - д а е р и н и њ г а р а ш с ы з , г ө з е г ч и л и к а с т ы н д а , ө з ү н и ө з б а ш д а к д о л а н д ы р м а я н я - д а ө з б а ш д а к л ы г ы њ б а ш г а б и р ч ө к л е н д и р и л м е к я г д а й ы н д а б о л м а г ы н а с е р е т м е з д е н с ы я с ы , х у к у к я - д а х а л к а р а с т а т у с э с а с ы н д а т а п а в у т г о ю л м а л ы д э л .

3 - н ж и М А Д Д А

Х е р б и р а д а м я ш а м а г а , а з а т л ы г а в е ш а х с ы э л д е г р и л м е с и з л и г е х у к у к л ы д ы р .

4 - н ж и М А Д Д А

Х и ч к и м г у л ч у л ы к д а я - д а т а б ы н л ы к д а с а к л а н м а л ы д э л д и р : г у л ч у л ы к в е г у л с ө в д а с ы э х л и г ө р н ү ш и н д е г а д а г а н э д и л й э р .

5 - н ж и М А Д Д А

Х и ч к и м г ы н а л м а г а я - д а м е р т е б е с и н и к е м с и д й э н р е х и м с и з , ы н с а н ы е т с и з г а т н а ш ы г а в е ж е з а с е з е в а р э д и л м е л и д э л д и р .

6 - н ж и М А Д Д А

Х е р б и р а д а м , х а й с ы е р д е д и г и н е с е р е т м е з д е н , о н у њ ш а х с ы е т и н и њ х у к у г ы л ы г ы н ы њ ы к р а р э д и л м е г и н е х а к л ы д ы р .

7 - н ж и М А Д Д А

Х е м м е а д а м к а н у н ө н ү н д е д е њ д и р в е х и ч б и р т а п а в у т с ы з к а н у н ы г о р а г а х а к л ы д ы р .

8 - н ж и М А Д Д А

Х е р б и р а д а м К о н с т и т у ц и я я - д а к а н у н т а р а п ы н д а н о њ а б е р л е н э с а с ы х у к у к л а р ы њ б о з у л а н я г д а й ы н д а

долы ыгтыярлы милли судлар тарапындан өз
хукукларының дикелдилмегине хаклыдыр.

9 - нжы МАДДА

Хич ким эсассыз туссаг эдилип, сакланылып я - да
ковулып билинмез.

10 - нжы МАДДА

Хер бир адам өзүниң хукукларының ве борчларының
аныкланылмагы үчин ве оңа гөркезилйән женаят
айыпламаның догрулыгыны аныкламак үчин
гарашсыз, битарап суд тарапындан адалатлыгың
хемме талапларына лайыклыкда долы деңлик
эсасында өз ишине серетдирмәге хаклыдыр.

11 - нжи МАДДА

Женаят эденлиги барада айыпланян хер бир адам,
тэ оңа горанмага эхли мүмкинчиликлериң дөредилен
ачык судуң серетмегинде онуң гүнэси канун
эсасында аныкланянча, ол гүнэкэр дәл дийлип
хасапланылмага хаклыдыр.

Хайсыдыр бир херекет эденлиги я - да
херекетсизлик эденлиги үчин шонуң эдилен
дөврүнде милли канунлар боюнча я - да халкара
канунлар боюнча женаят хасапланылмаян болса,
хич ким соңра ол боюнча гүнэкэрчилиге чекилип
билинмез. Шейле хем женаятың эдилен дөврүндәкиден
артыкмач же за чэresi белленилип билинмез.

12 - нжи МАДДА

Хич кимиң шахсы ве машгала дурмушына эсассыз
аралашылып, онуң яшайыш жайының
элдегрилмесизлигине, онуң хабар серишделериниң
сырына я - да онуң намысына ве абрайына эсассыз
каст эдилип билинмез. Хер бир адам шейле
аралашылмакдан ве каст эдилмекден канун
тарапындан горага хаклыдыр.

13 - нжи МАДДА

Хер бир адам хер бир дөвлетиң чэгинде бир ерден
башга ере эркин эркин гитмәге ве өзүне яшамага ер
сайлап тутмага хаклыдыр.

Хер бир адам ислендик юрды, шол санда өз юрдуны
хем ташлап гитмәге ве өз юрдуна доланып гелмәге
хаклыдыр.

14 - нжи МАДДА

Хер бир адам ызарланылмакдан гачып, башга

юртлардан гачыбаталга гөзлемәге ве шол
гачыбаталгадан пейдаланмага хаклыдыр.

Сыясы дэл жєнаят эдилєнлиги үчин, я - да Бирлєшен
Миллєтлєр Гурамасының максатларына ве
принциплєринє терс гєлйєн иш эдєнлиги үчин
ызарланылган махалында бєйлє хак - хукук
уланылып билинмєз.

15 - нжи МАДДА

Хєр бир адамың граждєнлыга хакы бардыр.

Хич бир адам граждєнлыктан я - да граждєнлыгыны
үйтгєдип билмєк хукугындан эсєссыз махрум
эдилип билинмєз.

16 - нжы МАДДА

Хєр бир кəмиллик яшына етєн эркек ве аял, жынс
аламатларына, миллєтинє ве дининє серєтмєздєн
хич бир пəсгєлчиликсиз ягдайда никалашмага ве
машгала гурмага хаклыдыр. Олар никалашган
махалында - да, никада дурєн махалында - да,
никаны бозган махалында дең дєрєжєли хукуктан
пейдаланярлар.

Ника диңе никалашган тарапларың эркин ве долы
ылалашмактары эсєсында гыйылып билинєр.

Машгала жємгыєтиң тебигы ве эсєсы өйжүги болуп,
ол жємгыєт ве дөвлєт тарапындан горалмага
хаклыдыр.

17 - нжи МАДДА

Хєр бир адам əмлəгє еке өзи - дє, башгалар билєн
билєликдє - дє эєчилик эдип билєр.

Хич ким эсєссыз ягдайда əмлəгиндєн махрум
эдилип билинмєз.

18 - нжи МАДДА

Хич бир адам пикир, выждан ве дин азатлыгына
хаклыдыр, бу хак өз диниңи я - да гарайшыңы эркин
үйтгєдип билмєклиги, эркинликдє өз диниңе я - да
гарайышларыңа өз башдак я - да көпчүликлєйин уюп
билмєклиги, көпчүликлєйин я - да еке - тəк ягдайда
өврєнмєклиги, худая гуллуку этмєклиги хєм - дє
ритуал дəплєри еринє етирмєклиги өз ичинє аляр.

19 - нжы МАДДА

Хєр бир адам эркин дүңйə гарайыша ве оны эркин
аян əтмəгє хаклыдыр. Бу хак хич бир

пәсгелчиликсиз өз дүңйәгарайшыңың тарапыны
тутмак эркинлигини ве информацияны ве идеялары
дөвлет арачәклеринден баглы дәл ягдайда дүрли
серишделер аркалы гөзлемек, алмак ве яйратмак
эркинлигини өз ичине аляр.

20 - нжи МАДДА

Хер бир адам паракатчылыклы йыгнанышыктар ве
ассоциациялар эркинлигине хаклыдыр.

Хич бир адам хайсыдыр бир ассоциация меҗбур
ягдайда гиризилип билинмез.

21 - нжи МАДДА

Хер бир адам гөс - гөни я - да эркин сайланан
векиллерин үсти билен өз юрдуну доландырмага
гатнашмага хаклыдыр.

Хер бир адам өз юрдунда дөвлет гуллугына дең
ыгтыярлы гирмәге хаклыдыр.

Халкың эрк - ислеги хөкүметин хөкмүрованлыгының
эсасыны дүзмелидир. Бу эрк - ислег вагтал - вагтал
ве галп дәл ягдайда гечирилйән, сес азатлыгыны
үпжүн әдйән, гизлин ягдайда я - да оңа дең дережедәки
башга гөрнүшде гечирилйән, әхлиумумы дең сайламак
хукугы боюнча гечирилйән сайлавларда йүзе
чыкмалыдыр.

22 - нжи МАДДА

Хер бир адам, жемгыетин агзасы хөкмүнде, социал
үпжүнчилиге, ве хер бир дөвлетин дүзүмине ве
мүмкинчиликлерине лайыктыкта милли
тагаллаларың ве халкара хызматдашлыгың үсти
билен өз мертебесини ве ыкдысадыетдәки, социал
ве медени угурлардакы хукугыны өз шахсыетини
эркин өсдүрмәге уланмага хаклыдыр.

23 - нжи МАДДА

Хер бир адам зәхмете, иши эркин сайламага,
адалатлы ве оңайлы иш шертлерине ве ишсизликден
горалмага хаклыдыр.

Хер бир адам, хич хили хукугы кемсидилмезден,
дең зәхмете дең хак алмага хаклыдыр.

Хер бир ишлейән адам, өзүни ве машгаласыны
яшамага долы үпжүн әдйән, герек болса башга
социал үпжүнчиликлер билен үсти етирилйән,
адалатлы ве каңагатланарлы төлеге хаклыдыр.

Хер бир адам өз бәхбидини горамак үчин

профессионал союзлары дөрөтмәге ве профессионал союзлара гирмәге хаклыдыр.

24 - нжи МАДДА

Хер бир адам етерликли чәклендирилениш гүнүни ве вагтал - вагтал берилйән төлегли зәхмет ругсатлары өз ичине алян дынч алыша ве бош вагта хаклыдыр.

25 - нжи МАДДА

Хер бир адам, иймити, гейими, яшайыш жайыны, онуң өзүниң ве машгаласының абаданчылыгыны ве саглыгыны сакламак үчин зерур болан социал гуллугы ве герек болан медицина хызматыны шейле хем ишсиз галан ягдайдакы, нәсаг боландакы, инвалид боландакы, дул галандакы, гарран вагтындакы я - да онуң өзүне баглы дәл ягдайда эмеле гелен яшайыш серишделеринден кесилендәки үпжүн эдилмәге болан хукуклары өз ичине алян дурмуш дережесине хаклыдыр.

Энелик ве чагалык айратын хоссарлыга ве көмеге хукук берйәр. Хемме чага, никалы я - да никасыз догланлыгына серетмезден, бирмеңзеш социал горагдан пейдаланмалыдыр.

26 - нжы МАДДА

Хер бир адам билим алмага хаклыдыр. Билим, иң болманда башлангыч веумумы билим, мугт болмалы. Башлангыч билим хөкманы болмалы. Техники ве профессионал билим хеммә элъетерли болмалы ве ёкары билим хеммелер үчин, хер кимиң башарныгына гөрә, дең дережеде элъетерли болмалы.

Билим адамзат шахсыетиниң долы өсмегини ве адам хукукларына ве эсасы азатлыклар болан хорматы өсдүрмәге гөнүкдирилениш болмалы. Билим әхли халklar арасындакы, жынсы ве дини топарлар арасындакы өзара дүшүнишмеклиге, чыдамлылыга ве достлуга көмек этмели ве Бирлешен Миллетлер Гурамасының паракатчылыгы голдамак боюнча эдйән ишине ярдам этмели.

Ата - энелериниң өз кичи чагалары үчин билимини гөрнүшлерини сайламакда артыкмач хукуклары бардыр.

27 - нжи МАДДА

Хер бир адам жемгыетиң медени дурмушына эркин гатнашмага, сунгатдан леззет алмага, ылмы прогрессе гатнашмага ве онуң мивелеринден пейдаланмага хаклыдыр.

Хер бир адамың ылмы, эдеби ве че перчили к зэхмети
эсасында дөредилең ахлак ве мадды бэхбитлери
горалмалыдыр.

28 - нжи МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияда беян эдилең
хукуклар ве азатлыклар долы амала ашырып билер
ялы социал хем - де халкара тертип - дүзгүне
хаклыдыр.

29 - нжы МАДДА

Хер бир адамың шахсыетиниң эркин ве долы өсмеги
мүмкин болар ялы жемгыетиң өңүнде борчлары бардыр.

Хер бир адам өз хукукларыны ве азатлыкларыны
амала ашырян махалында диңе башгаларың
хукукларыны ве азатлыкларыны долы ыклар
этмеклиги, ахлагың адалатлы талапларыны
канагатландырмагы, жемгыетчилик тертип дүзгүни
ве демократик жемгыетде умумы абаданчылыгы
үпжүн этмек максады билең канун тарапындан
кесгитленең чөклендирилмелере сезевар эдилип
билинер.

Шу хукуклары ве азатлыклары амала ашырмак
Бирлешен Миллетлер Гурамасының максатларына
хем - де принциплерине хич хили ягдайда гапма -
гаршы гелмели дөлдир.

30 - нжы МАДДА

Шу Декларациядакы хич бир зат хайсыдыр бир
дөвлете, адамларың топарына я - да айры - айры
шахсыетлере шу Декларациядакы беян эдилең
хукуклары ве азатлыклары ёк этмәге гөнүкдирилең
хайсыдыр бир иш билең мешгул болмага я - да
херекет этмәге берилең хукук хөкмүнде
дүшүнилмели дөлдир.